

KS. WŁADYSŁAW GŁOWA

OFFICIUM DIVINUM W ENCYKLICE *MEDIATOR DEI*

Encyklika Piusa XII *Mediator Dei* z 20 listopada 1947 r. trzecią z czterech swoich części przeznaczona dla *Officium divinum* (brewiarza) i roku liturgicznego¹ Papież, mówiąc o brewiarzu, wyjaśnia istotę i charakter tej modlitwy, zwraca uwagę na Chrystusowy nakaz nieustannej modlitwy, który ohotnie podjął Kościół, ukazuje miejsce, jakie zajmuje brewiarz w kulcie oddawanym Bogu, wyróżnia psalmy wśród elementów *Officium divinum* i zachęca do uczestnictwa w Nieszporach.

1. OFFICIUM DIVINUM JAKO WYPEŁNIENIE CHRYSTUSOWEGO NAKAZU MODLITWY NIEUSTANNEJ

Jezus Chrystus w przypowieści o mocy wytrwałej modlitwy² zwraca uwagę swoim uczniom, że „zawsze powinni się modlić i nie ustawać” (Łk 18, 1), a wówczas Bóg z pewnością „weźmie w obronę swoich wybranych, którzy dniem i nocą wołają do Niego” (Łk 18, 7). I jako przykład podał Jezus żyjącego w pewnym mieście sędziego, „który Boga się nie bał i nie liczył się z ludźmi” (Łk 18, 2), oraz żyjącą w tym samym mieście wdowę, która wiele razy prosiła go, aby wziął ją w obronę przed jej przeciwnikiem. Ów niesprawiedliwy sędzia w końcu wziął ją w obronę ze względu na jej natarczywość, „żeby nie przychodziła bez końca i go nie zadręczała” Zwle-

Ks. prof. dr hab. WŁADYSŁAW GŁOWA – dyrektor Instytutu Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji – e-mail: wglowa@kul.pl

¹ *Ojca św. Piusa XII z Boskiej Opatrzności Papieża Encyklika o liturgii (Mediator Dei) z dnia 20. listopada 1947 roku.* Tł. J. Wierusz-Kowalski. Kielce 1948 s. 81-93. Dalej skrót: MD z podaniem strony tego wydania.

² Zob. Łk 18, 1-8.

kanie z okazaniem pomocy przez sędziego jest w tej przypowieści przeciwstawione postępowaniu Boga, który z całą pewnością będzie pomagał swoim wiernym w tym, o co Go proszą. Wierni zatem nawet w najtrudniejszej sytuacji nie powinni tracić ducha, ale wołać do Boga zawsze – „dniami i nocą” o pomoc, gdyż modlitwa ich będzie na pewno skuteczna³ To wezwanie Jezusa, aby „zawsze się modlić i nie ustawać”, Kościół odczytał jako przykazanie modlitwy nieustannej. I od początku „wiernie stosując się do tego polecenia, nigdy nie przestaje zanosić modlitwy” (MD s. 81), a nawet sam zachęca wszystkich do niej słowami Listu do Hebrajczyków: „Przez Niego [Jezusa] więc składajmy Bogu ofiarę czci ustawicznej, to jest owoc warg, które wyznają Jego moc” (13, 15)⁴ Fakt, że Chrystus nam przykazał: „Zawsze trzeba się modlić i nie ustawać” (Łk 18, 1), a Kościół nie tylko stosuje się do tego nakazu, nie ustając w modlitwie liturgicznej, ale także wzywa nas do niej wspomnianymi wyżej słowami Listu do Hebrajczyków (Hbr 13, 15), potwierdza *Ogólne Wprowadzenie do Liturgii Godzin* (OWLG)⁵

Pius XII podaje następnie dalsze dzieje modlitwy nieustannej, będącej realizacją nakazu Jezusa Chrystusa. Podkreśla, że te „publiczne i wspólne modlitwy, zanoszone do Boga jednocześnie przez wszystkich razem, odbywały się w starożytności w pewnych dniach i oznaczonych godzinach” Oprócz wznoszenia tego rodzaju modlitw modlono się również w domach prywatnych, a niekiedy razem z sąsiadami i przyjaciółmi (MD s. 81-82). Następnie przyjął się zwyczaj przeznaczania „na świętą modlitwę specjalnej pory” dnia i nocy, a uzasadnienie dla modlitwy „o godzinie trzeciej”⁶, „około godziny szóstej”⁷ i o godzinie dziewiątej⁸, a także o północy⁹, podają Dzieje Apostolskie. Tego rodzaju modlitwy coraz bardziej się udoskonalały w kręgach monastycznych, a następnie Kościół wprowadził je do liturgii¹⁰ Te same ogólne uwagi na temat początków i rozwoju modlitwy liturgicznej podaje *Ogólne Wprowadzenie do Liturgii Godzin*, omawiając „Znaczenie liturgii godzin w życiu Kościoła”¹¹

³ Por. *Pismo święte Nowego Testamentu*. Red. E. Dąbrowski, F. Gryglewicz. T. III. Cz. 3: *Ewangelia według św. Łukasza*. Oprac. F. Gryglewicz. Poznań–Warszawa 1974 s. 280-281.

⁴ Por. Ps 50(49), 14. 23 (wersja LXX); Oz 14, 3.

⁵ Por. OWLG 10.

⁶ Por. Dz 2, 1-15.

⁷ Por. Dz 10, 9.

⁸ Por. Dz 3, 1.

⁹ Por. Dz 16, 25.

¹⁰ Por. MD s. 82.

¹¹ OWLG 1-2.

2. ISTOTA I CHARAKTER *OFFICIUM DIVINUM*

Pius XII, określając w omawianej encyklice, czym jest *Officium divinum*, nazywa tę liturgiczną modlitwę „modlitwą Mistycznego Ciała Jezusa Chrystusa, zanoszoną do Boga w imieniu wszystkich chrześcijan i na ich pożytek, skoro odprawiają je kapłani i inni słudzy Kościoła oraz zakonnicy upoważnieni w tym celu postanowieniem samego Kościoła” (MD s. 82). Z tej definicji wynika najpierw, że *Officium divinum* jest „modlitwą Mistycznego Ciała Jezusa Chrystusa” Jezus Chrystus – Odwieczne „Słowo Boże, przyjmując naturę ludzką, przyniosło na to ziemskie wygnanie ów hymn, który się śpiewa przez wieczność całą w nadziemskiej stolicy¹² Gromadzi koło siebie całą ludzką społeczność i czyni ją uczestniczką w śpiewaniu tej boskiej pieśni chwały” (MD s. 83). Modlitwa brewiarzowa jest modlitwą całego Mistycznego Ciała Jezusa Chrystusa, modlitwą Głowy i członków, modlitwą Chrystusa i Kościoła (*Christus totus*). Pius XII, rozwijając prawdę, że Jezus Chrystus jako Głowa Mistycznego Ciała „przez Ducha swego w nas, błaga Ojca”, powołuje się na stwierdzenie św. Augustyna: „[...] Modli się [Jezus] za nas, jako nasz kapłan; jako nasz kapłan i w nas się modli; modli się w nas jako głowa nasza; jako do Boga naszego my się doń modlimy [...] Rozpoznajemy zatem i nasze głosy w Nim, i w nas głosy Jego [...] Przyjmuje modlitwy jako Bóg, modli się jako sługa; tam Stwórca, tu stworzony, nie zmieniwszy się przywdziewa na się zmianie podległe stworzenie i czyni nas jednym ze sobą człowiekiem, Głową i ciałem” (MD s. 83)¹³ Modlący się Kościół, Mistyczne Ciało Chrystusa, jest przedłużeniem czynności modlącego się Syna Bożego, który jest jego Głową, w nim

¹² Por. KL 83: „Łączy On [Jezus Chrystus] z Sobą całą społeczność ludzką, aby wspólnie śpiewać tę boską pieśń chwały. Ten urząd kapłański wykonuje nadal przez swój Kościół, który nieustannie wielbi Boga i wstawia się za zbawienie całego świata nie tylko przez odprawianie Eucharystii, lecz także innymi środkami, zwłaszcza przez modlitwę brewiarzową” Por. P a w e ł VI. *Konstytucja apostolska wprowadzająca w życie Liturgię Godzin uchwaloną dekretem Drugiego Soboru Watykańskiego „Pieśń chwały”* [z 1 XI 1970; dalej: PCh]. W: *Liturgia Godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*. T. I. Poznań 1982 (dalej: OWLG I) s. 11: „Pieśń chwały, rozbrzmiewająca w niebie przez całą wieczność i wprowadzoną na to nasze ziemskie wygnanie przez Jezusa Chrystusa, Najwyższego Kapłana, podejmuje Kościół od tylu już wieków w sposób stały i wierny, nadając jej wspaniałe i różnorodne formy”

¹³ Św. A u g u s t y n. *Enarrationes in Psalmos* 85, 1; por. OWLG I s. 28: „Nasz Pan, Jezus Chrystus, Syn Boży jest jedynym Zbawcą naszego Ciała. On sam się modli za nas i w nas, a i do Niego my się modlimy. On modli się za nas jako nasz kapłan; modli się w nas, bo jest Głową Ciała, którym jesteśmy, a modlimy się do Niego, bo jest naszym Bogiem. Rozpoznajemy więc w Nim nasze głosy, a Jego głos w nas samych” (św. A u g u s t y n. *Konferencje o psalmach* 85, 1).

żyje i działa, wespół z ludźmi prowadząc poprzez przestrzeń i czas swoje posłannictwo aż do skończenia wieków. „Jaki winien być charakter i doniosłość tej chwały Bożej (*Officium divinum*), wynika ze słów, które Kościół radzi odmawiać na początku godzin kanonicznych; poleca mianowicie, aby je odmawiać «godnie, uważnie i pobożnie»” (MD s. 82). Chodzi o to, aby „wzniosłość godności modlitwy Kościoła odpowiadała natężona pobożność naszej duszy” Wzniosłym słowom napisanym pod tchnieniem Ducha Świętego powinny towarzyszyć odpowiednie uczucia, to znaczy „te uczucia, które nas do nieba podnoszą, którymi wielbimy Trójcę Przenajświętszą, którymi oddajemy Jej chwałę i należne dzięki” Nie wystarczy zatem nawet najdoskonalsza recytacja czy śpiew, z zachowaniem odpowiednich rubryk, „ale raczej o wzniesienie myśli i duszy naszej do Boga, abyśmy Mu siebie samych i prace nasze z Jezusem Chrystusem złączeni całkowicie oddali. Od tego zależy w wielkiej mierze skuteczność naszych modlitw” I te swoje modlitwy zanosimy do Boga Ojca, „przez Pana naszego Jezusa Chrystusa; On, jako Pośrednik między Bogiem a ludźmi, okazuje Ojcu Niebieskiemu swe rany chwalebne, «żywąc zawsze, aby wstawiać się za nami» (Hbr 7, 25)”¹⁴

Cała zatem wielkość modlitwy brewiarzowej leży w tym, że jest ona „włożona” w usta Chrystusa, w Jego pieśń Miłości, którą od wieków śpiewa On swojemu Ojcu, odpowiadając na Jego Słowo pełne Miłości, wypowiedziane przed wiekami. W ten sposób uczestnicy modlitwy liturgicznej stają się uczestnikami dialogu miłości Ojca z Synem i Syna z Ojcem, tego dialogu, którego owocem był Duch Święty.

Officium divinum jest modlitwą „zanoszoną do Boga w imieniu wszystkich chrześcijan i na ich pożytek” – stwierdza encyklika *Mediator Dei*. Zakres zatem tych, którzy mają odnieść pożytek z tej modlitwy, jest ograniczony tylko do chrześcijan. Natomiast Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum Concilium* Soboru Watykańskiego II zwraca uwagę, że przez modlitwę brewiarzową Kościół „nieustannie wielbi Boga i wstawia się za zbawienie całego świata” (KL 83). Podobnie w *Ogólnym Wprowadzeniu do Liturgii Godzin* zapisano, że sprawujący Liturgię godzin „przez kult publiczny i modlitwę dosięgają wszystkich ludzi i w niemałym stopniu mogą się przyczynić do zbawienia całego świata” (OWLG 27).

Ponadto *Officium divinum* – jak poucza Pius XII – jest modlitwą, którą „odprawiają kapłani i inni słudzy Kościoła oraz zakonnicy upoważnieni w tym celu postanowieniem samego Kościoła” Z tego stwierdzenia wynika,

¹⁴ Zob. MD s. 83-84.

że podmiotem modlitwy brewiarzowej, według encykliki *Mediator Dei*, są jedynie „kapłani i inni słudzy Kościoła oraz zakonnicy” upoważnieni do tego przez Kościół. To twierdzenie stoi w sprzeczności z poprzednim, które mówi, że *Officium divinum* jest „modlitwą Mistycznego Ciała Jezusa Chrystusa”, które tworzy Chrystusa jako jego Głowa i członki, którymi stają się wszyscy po przyjęciu sakramentu chrztu świętego. Stąd w Konstytucji apostoelskiej Pawła VI wprowadzającej w życie Liturgię godzin zapisano poprawnie, że „Liturgia godzin jest modlitwą całego Ludu Bożego [...] wyraża (ona) tę najgłębszą istotę życia chrześcijańskiego i dopomaga w jej urzeczywistnieniu. Dlatego ta modlitwa uświęcenia dnia jest przeznaczona dla wszystkich, a więc także i dla tych, którzy nie są zobowiązani prawem do jej odmawiania” (PCh 1; 8). Podobnie *Ogólne Wprowadzenie do Liturgii Godzin* zachęca „ludzi świeckich gromadzących się z różnych powodów, apostoelskich lub innych, [...] do wypełnienia obowiązku wspólnej modlitwy Kościoła przez odmówienie części Liturgii godzin”, uzasadniając, że „wypada bowiem, by się przyczyniali do czczenia Boga w duchu i w prawdzie, a to przede wszystkim przez czynność liturgiczną” (OWLG 27). Ponadto podkreśla, że również, „by i w rodzinie, która jest jakby domowym sanktuarium Kościoła, nie poprzestawano na wspólnych modlitwach, ale także, w miarę możliwości, odmawiano jakąś część Liturgii godzin, zespalać się w ten sposób tym ściślej z całym Kościołem” (OWLG 27). W końcu sam tytuł „Liturgii godzin” w swoim dopełnieniu dodaje: „Codzienna modlitwa Ludu Bożego”

3. MIEJSCE OFFICIUM DIVINUM W KULCIE ODDAWANYM BOGU

Mówiąc o miejscu, jakie zajmuje *Officium divinum* w kulcie oddawanym Bogu, encyklika *Mediator Dei* stwierdza najpierw, że „najwyższy ideał i sposób życia chrześcijańskiego polega na tym, aby się najściślej i nieustannie łączyć z Bogiem” Ta zaś najściślejsza łączność z Bogiem, czyli kult oddawany Bogu, dokonuje się głównie przez składanie Ofiary Eucharystycznej i sprawowanie sakramentów. Natomiast dużą pomocą do łączenia się z Bogiem nie tylko najściślej, ale także nieustannie, czyli do ciągłego uwielbienia Boga, jest „Boże Oficjum” Dzięki bowiem modlitwie liturgicznej, cześć oddawana Bogu wypełnia „godziny dnia, tygodnie, cały bieg roku, sięga do wszystkich czasów i różnych okoliczności życia ludzkiego” (MD s. 81). Ten temat porusza także *Ogólne Wprowadzenie do Liturgii Godzin*. Pod-

kreślono tam szczególne znaczenie Liturgia godzin wśród innych czynności liturgicznych, gdyż modlitwa ta „uświęca wszystkie pory dnia i nocy, jak o tym świadczy starożytna tradycja chrześcijańska” (OWLG 10). I dodano jeszcze, że „celem Liturgii godzin jest więc uświęcenie dnia i ludzkiej działalności. Jej układ ma przeto odpowiadać w miarę możliwości, przez poszczególne Godziny, odpowiednim chwilom dnia, z równoczesnym uwzględnieniem warunków życia współczesnego” (OWLG 11). Jeżeli zaś chodzi o stosunek Liturgii godzin do innych czynności liturgicznych, a zwłaszcza do Eucharystii, to zaznaczono we wspomnianym *Wprowadzeniu*, że „Liturgia godzin rozciąga na poszczególne pory dnia¹⁵ uwielbienie i dziękczynienie oraz wspomnienie tajemnic zbawienia, modlitwę błagalną i przedsięwzięcie niebiańskiej chwały dany nam w Eucharystii, będącej ośrodkiem i szczytem całego życia wspólnoty chrześcijańskiej” (OWLG 12)¹⁶

Konstytucja *Mediator Dei*, zgodnie z jednostronnym spojrzeniem na liturgię, czyli ukazaniem jej jedynie w kategoriach kultu¹⁷, również *Officium divinum*, oprócz Eucharystii i innych sakramentów, przedstawia jako czynność kultyczną. Natomiast soborowa nauka o liturgii ujmuje liturgię całościowo, czyli jako uświęcenie człowieka i uwielbienie Boga¹⁸. W tym zaś ujęciu dzieło uświęcenia człowieka przez Boga (*opus divinum*) wyprzedza czyn ludzki (*opus humanum*), jakim jest cześć oddawana Bogu przez człowieka. Stąd liturgia to przede wszystkim Boże działanie. Bóg w liturgii występuje jako pierwszy działający (*Primus agens*), a człowiek w liturgii jest tylko odpowiadającym na Boże działanie, na Bożą inicjatywę. Stąd również *Ogólne Wprowadzenie do Liturgii Godzin* konsekwentnie stwierdza że „Liturgia godzin uświęca człowieka i wielbi Boga. Przez nią bowiem nawiązuje się dialog pomiędzy Bogiem i ludźmi, gdy «Bóg przemawia do swego ludu, a lud odpowiada Bogu śpiewem i modlitwą»” (OWLG 14). Należy dodać, że uświęcenie człowieka (linia zstępująca) i uwielbienie Boga (linią wstępującą), można dostrzec w każdej czynności liturgicznej. I chociaż te dwie linie wyodrębniamy, to jednak nie należy je zbytnio rozdzielać, gdyż stanowią one organiczną całość¹⁹

¹⁵ Por. Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* (DK) nr 5.

¹⁶ Por. Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* (DB) nr 30.

¹⁷ „Liturgia święta stanowi więc cześć publiczną, którą Zbawiciel nasz, Głowa Kościoła, żywi dla Ojca niebieskiego, która społeczność wiernych oddaje Założycielowi swojemu, a przezeń Ojcu Przedwiecznemu. Krótko mówiąc «liturgia obejmuje całkowity kult publiczny Ciała Mistycznego Jezusa Chrystusa, a więc Jego Głowy i członków»” (MD s. 36).

¹⁸ Por. KL 7.

¹⁹ Por. W. G ł o w a. *Liturgia miejscem i źródłem przepowiadania*. Przemysł 1999 s. 34-35.

4. MIEJSCE I ROLA PSALMÓW W BREWIARZU

Pius XII przypomina najpierw znaną prawdę, że psalmy, które „obejmują [...], przesycają świętością i zdobią cały bieg dnia”, „stanowią główną część brewiarza” Następnie przytacza wypowiedź Kasjodora na temat roli psalmów w poszczególnych Godzinach brewiarzowych²⁰ i ukazuje ich znaczenie dla tych, którzy je odmawiają. A jest nim: przypominanie prawd objawionych w Starym Testamencie, umożliwianie przeżywania na nowo oczekiwania na Mesjasza, ukazywanie w jaśniejszym świetle Chrystusowej chwały, Jego mocy, pełnego pokory Wcielenia, królewskiej godności i kapłańskiej władzy, Jego publicznej działalności, męki i odkupieńczej śmierci. Ponadto psalmy „wyrażają [...] radość dusz naszych, smutek, nadzieję, obawę, wolę naszą, Bogu całkowicie ufającą, Jego miłującą, a w końcu nasze mistyczne wzniesienie ku Bożym przybytkom” (MD s. 84). Na koniec papież uzupełnia jeszcze swoją „pochwałę” psalmów słowami św. Ambrożego: „Psalm [...] jest błogosławieństwem ludu, chwałą Boga, uwielbieniem wiernych, jest poklaskiem wszystkich, powszechną mową, głosem Kościoła, dźwięcznym wyznaniem wiary, nabożeństwem pełnym powagi, radością swobody, okrzykiem przyjemności, wykwitem radości”²¹

Należy dodać, że również *Ogólne Wprowadzenie do Liturgii Godzin* uważa psalmy za główną część tej liturgicznej modlitwy, skoro właśnie od psalmów rozpoczyna omawianie poszczególnych jej elementów. Ukazuje najpierw powiązanie psalmów z modlitwą chrześcijańską, a następnie sposób ich odmawiania oraz zasady układu psalmów w Liturgii godzin²² Psalmy zostały tutaj nazwane „wspaniałymi pieśniami zawartymi w księgach Starego Testamentu, ułożonymi przez ich autorów pod natchnieniem Ducha Świętego” Mając zaś takie pochodzenie, spełniają – jak tam zapisano – cztery zasadnicze funkcje, a mianowicie: „unoszą [...] swoją mocą ducha ludzkiego ku Bogu, budzą w człowieku zbożne uczucia; w pomyślności składają go do dziękczynienia, a w przeciwnościach przynoszą pociechę i dodają otuchy” (OWLG 100). Chcąc uczynić psalm swoją modlitwą, należy spełnić następujący warunek: „rozważać wiersz po wierszu i zawsze w gotowości serca odpowiadać na jego wezwanie, jak tego chce Duch Święty,

²⁰ „One dzień nadchodzący jednają poranną radością, one nam oddają pierwszą godzinę dnia, one trzecią poświęcają, one szóstą weselą w łamaniu chleba, one o dziewiątej z postu nas zwalniają, one ostatek dnia zamykają, one z nadejściem nocy nie pozwalają zaćmić się myślom naszym” (K a s j o d o r. *Explicatio in Psalterium* Wstęp za: MD s. 84).

²¹ Św. A m b r o ż y. *Enarr. in Ps. 1*, n. 9 za: MD s. 84.

²² LG II rozdz. III: *Poszczególne części Liturgii godzin* nr 100-109, 121-135.

który natchnął psalmistę i się stanie także natchnieniem pragnących Jego łaski” (OWLG 104). Gdy jednak przeżycia wewnętrzne modlącego się Liturgią godzin odbiegają od treści odmawianego psalmu, to powinien on pamiętać, że „psalmy odmawia się w Liturgii godzin nie tyle we własnym imieniu, ile w imieniu Kościoła Chrystusowego, a nawet utożsamiając się z Chrystusem” (OWLG 108), co sprawia, że zawsze istnieje powód do radości lub smutku²³ W psalmach należy słyszeć „głos Chrystusa wołającego do Ojca lub Ojca przemawiającego do Syna”, a nawet „głos Kościoła, apostołów i męczenników”²⁴ Ponadto godna uwagi jest prawda, że psalmy, będąc utworami poetyckimi, nie muszą się koniecznie zwracać bezpośrednio do Boga, ale mają być śpiewane przed Jego obliczem (OWLG 105)²⁵ Te zasadnicze uwagi dotyczące psalmów, a zawarte w nauczaniu Kościoła okresu po Soborze Watykańskim II, stanowią ważne uzupełnienie nauczania o wartości modlitwy psalmami sformułowanego przez papieża Piusa XII²⁶

5. UCZESTNICTWO WIERNYCH W NIESZPORACH PARAFIALNYCH

Zachętę do uczestnictwa w Nieszporach parafialnych, Pius XII uzasadnia najpierw historycznie, a mianowicie uczestnictwem wiernych – bez jakiegokolwiek zobowiązania – w Godzinach modlitewnych w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. I zaraz dodaje, że chociaż wierni również w obecnych czasach nie są zobowiązani do udziału w Godzinach kanonicznych, to jednak powinni gromadzić się na Nieszporach, a tam, gdzie ten zwyczaj został zaniedbany, należy go w miarę możliwości przywrócić. Chcąc jednak uzyskać odpowiednie efekty, należy te nabożeństwa odprawiać „nie tylko godnie i okazale”, ale równocześnie zatroszczyć się, „aby [one] różnymi sposobami przyciągały pobożność wiernych” Kościół wprawdzie nakazał tylko, aby w niedziele i święta wierni powstrzymywali się od prac służebnych i uczestniczyli w Ofierze Eucharystycznej, ale również zaleca uświęcać czas popołudniowy tych świętych dni. Wobec tego zamiast w tym czasie masowo uczestniczyć w widowiskach publicznych i zawodach – nad czym boleje

²³ Por. Rz 12, 15: OWLG 108.

²⁴ Por. OWLG 109.

²⁵ Por. Św. B e n e d y k t. *Reguła* rozdz. 19: „Rozważmy więc, jak mamy się zachować w obliczu Boga i aniołów, i niech przy śpiewie psalmów nasza myśl będzie zgodna z naszym głosem”

²⁶ Zob. W. G ł o w a. *Modlitwa liturgiczna. Liturgia Godzin*. Przemysł 1996 s. 75-81.

papież – powinni wierni przychodzić do kościołów, „aby ich tam nauczono prawd wiary katolickiej, aby śpiewali chwałę Bożą, aby przez kapłana spłynęło na nich błogosławieństwo eucharystyczne, aby się uzbroili niebiańską pomocą przeciw niedolom tego życia” (MD s. 85). Tę swoją wypowiedź papież kończy życzeniem, aby uczestniczący w Nieszporach doznawali takich przeżyć jak św. Augustyn w czasie słuchania „hymnów i pieśni”²⁷

Troską Kościoła czasów po Soborze Watykańskim II jest również przywrócenie Nieszporów parafialnych do niedzielnego porządku nabożeństw, aby w ten sposób „w porze wieczornej, gdy dzień się już kończy, składano «dzięki [...] za to, co w tym dniu zostało nam dane, i za dobro, które przez nas było dokonane»”²⁸ Ta modlitwa jest również pamiątką Odkupienia, rzeczywistą ofiarą wieczorną złożoną przez Jezusa Chrystusa podczas Ostatniej Wieczerzy i następnego dnia na Krzyżu²⁹ Celebrując Nieszpory, powinniśmy się „zwracać z nadzieją ku Światłu, które nie zna zachodu: modlić się i prosić, by Chrystus powrócił i przyniósł nam łaskę wiekuistej światłości”³⁰ „Doczekawszy się zachodu słońca i oglądając wieczorne światło, sławimy Boga Ojca i Syna, i Ducha Świętego”³¹

Patrząc po sześćdziesięciu latach na encyklikę *Mediator Dei* papieża Piusa XII pod kątem jej nauczania na temat *Officium divinum*, należy zauważyć zarówno obecność niektórych jej pouczeń w późniejszych dokumentach Kościoła dotyczących Liturgii godzin, jak i znaczne wzbogacenie i rozwinięcie w tych dokumentach po Vaticanum II innych prawd podanych w omawianej encyklice. Natomiast smutkiem napawa fakt, że – mimo upływu ponad pół wieku – nadal pozostaje jako zadanie do zrealizowania postulat Piusa XII dotyczący ożywienia uczestnictwa wiernych w Nieszporach parafialnych. Najbardziej zaś godny refleksji jest fragment z encykliki „*Mediator Dei*” poświęcony psalmom wraz z dopełnieniem zawartym w *Ogólnym Wprowadzeniu do Liturgii Godzin*. W tym bowiem połączeniu znajduje się zarówno wezwanie do zamiany „odmawiania” psalmów, na modlitwę psalmami, jak i podanie sposobu na dokonanie tej przemiany.

²⁷ „Ileż się napłakałem podczas hymnów i pieśni, głęboko wzruszony głosami słodko śpiewającego Kościoła Twego. Głosy te wnikały do uszu moich, prawda sączyła się do serca mego, rozplomieniały się uczucia pobożności, łzy płynęły i było mi dobrze” (św. Augustyn. *Wyznania* ks. IX, rozdz. 6 za: MD s. 86).

²⁸ Św. Bazyle Wielki. *Reguła obszerniejsza* zagad. 37, 3 za: OWLG 39.

²⁹ Por. Kasjan. *Ustawy życia mnichów* ks. 3 rozdz. 3 za: OWLG 39.

³⁰ Św. Cyprian. *O modlitwie Pańskiej* 35 za: OWLG 39.

³¹ Tę modlitwę powinniśmy odmawiać, łącząc nasze głosy z Kościołami wschodnimi. Por. OWLG 39.

BIBLIOGRAFIA

- Czerwik S.: Liturgia Godzin w życiu Kościoła. „*Studia Theologica Varsaviensia*” 18:1980 z. 2 s. 225-239.
- Głowa W.: *Modlitwa Liturgiczna – Liturgia Godzin*. Przemyśl 1996.
- Koperek S.: Udział świeckich w Liturgii Godzin. W: *Liturgia Uświęcenia Czasu*. Red. W. Świerzawski. Kraków 1984 s. 191-208.
- Łach S.: Teocentryczny charakter psalmów. „*Ruch Biblijny i Liturgiczny*” 30:1977 z. 1 s. 27-36.
- Nadolski B.: *Liturgika*. T. 2: *Liturgia i czas*. Poznań 1991.
- Rak R.: Nieszpory parafialne. W: *Wprowadzenie do liturgii*. Red. F. Blachnicki, W. Schenk, R. Zielasko. Poznań–Warszawa–Lublin 1967 s. 426-429.
- Zielniok M.: *Brewiarz w Konstytucji o Liturgii Świętej Drugiego Soboru Watykańskiego*. W: *Wprowadzenie do liturgii*. Red. F. Blachnicki, W. Schenk, R. Zielasko. Poznań–Warszawa–Lublin 1967 s. 414-426.

OFFICIUM DIVINUM IN THE ENCYCLICAL MEDIATOR DEI

Summary

The article shows the problem indicated in the title in five detailed questions. First, it presents *Officium divinum* as fulfilling Christ's instruction of constant prayer (cf. Luke 18, 7), and then it discusses the essence and character of this liturgical prayer, its place in the cult of God, the place and role of psalms in the breviary, and the role of parish vespers. It follows clearly from the article that Pius XII's teaching on the breviary in the encyclical *Mediator Dei* was a foundation for the teaching of the Vatican Council II contained in the General Introduction to the Liturgy of the Hours. This, in turn, shows continuity and constant development of certain truths in the Church's teaching.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: encyklika, kult, *Mediator Dei*, modlitwa, *Officium divinum*, psalm.

Key words: encyclical, cult, *Mediator Dei*, prayer, *Officium divinum*, psalm.